

Uppföljning av LRFs projekt ”Förnybar energi från de gröna näringarna i Skåne”

Ulrika Forsgren Högman, Artcom
Juni 2014

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	s. 3
2. Syfte med uppföljningen	s. 3
3. Metod för uppföljningen	s. 3
4. Genomgång av projektet	s. 4
Projektidé	s. 4
Syfte (och effektmål)	s. 4
Mål (och deltagarnytta)	s. 4
Genomförandet av projektet och aktiviteter	s. 5
5. Reslutat från utvärderingen	s. 6
Tankar om förnybara energikällor	s. 6
Tankar om projektet	s. 7
Tankar inför framtida satsningar	s. 8
6. Slutsatser	s. 9
7. Förslag inför framtida utvecklingsstrategi	s. 10
Omvärldsfaktorer att tänka på	s. 11
Möjliga intressenter	s. 11
Utvecklingsbara insatsområden	s. 11
8. Nästa steg	s. 14

1. Bakgrund

Projektet "Förnybar energi från de gröna näringarna" startade i mars 2012 och med en projektperiod på tre år är projektet inne på sitt sista år. Projektinitiativet kom till som ett resultat av en förstudie som LRF Skåne gjorde i syfte att titta närmare på förutsättningarna att intensifiera satsningar på förnybar energi i Skåne. Slutsatsen blev att potentialen bedöms som stor – en satsning på förnybar energi tillsammans med de gröna näringarna kan bidra till att uppnå samhällets mål om minskad klimatpåverkan och det kan också gynna affärsutvecklingen för företag på landsbygden i Skåne.

LRF Skåne driver projektet tillsammans med LRF Riks, Länsstyrelsen och Region Skåne som finansiella partners. I styrgruppen ingår även Energikontoret/Kommunförbundet Skåne. Artcom har fått uppdraget att genomföra uppföljningen.

2. Syfte med uppföljningen

Uppföljningen syftar till att utvärdera projektet, men också till att dra lärdomar av den process och de aktiviteter som har genomförts för att ha som grund till framtida utvecklingsinsatser. Ännu kvarstår ett halvår av projektperioden vilket innebär att en del av de idéer som uppföljningen har fångat upp kan vara relevanta att initiera redan inom nuvarande period.

3. Metod för uppföljningen

Enligt projektplanen ska utvärderingen fokusera på projektdeltagarnas behovsbild och utvecklingsprocess samt samla reflektioner och erfarenheter från projektledning och styrgrupp.

Uppföljningen baseras på intervjuer med:

- Ordförande i LRFs kommungrupper
- Ordförande för LRFs lokalavdelningar i Skåne
- Projektledaren
- Styrgruppsmedlemmar
- Deltagare på aktiviteter inom projektet
- Beställare av förnybar energi
- Lantbrukare som ställt om till förnybar energi

Intervjuerna har varierat i format – med projektledare, styrgruppsmedlemmar och ordförande i kommungrupper samt beställare och lantbrukare som själva satsar på förnybar energi har längre djupintervjuer genomförts i semistrukturerad form. Syftet har varit att få fram så många insikter, reflektioner och kunskaper som möjligt.

Intervjuerna med lokalordförande och deltagare på projektets aktiviteter har främst syftat till att utvärdera aktiviteterna och utgått från ett strukturerat formulär som har besvarats via en kortare telefonintervju.

Uppföljningen har också tagit del av en sammanställning av gjorda aktiviteter samt övrigt material så som rapporter och presentationer som använts inom ramen för projektet.

4. Genomgång av projektet

Innehållet i projektplanen har stämts av mot de tankar och erfarenheter som framkommit i intervjuerna och via annan projektdokumentationen.

Projektidé

Projektet bygger på idén om *"att bidra till samhällets mål om energieffektivisering, minskad klimatpåverkan och högre andel förnybar energi, och samtidigt möjliggöra affärsutveckling inom förnybar energi för företagare på landsbygden."* ("Förnybar energi från de gröna näringarna i Skåne", LRF 2011-09-28.)

Projektet utgår från tre utvecklingssteg som bedömdes ha stor utvecklingspotential i förstudien:

1. Energieffektivisering
2. Omställning till förnybar energi
3. Producera och sälja förnybar energi

Kommentar till projektidé:

Projektidén ses i allra högsta grad som relevant och angelägen av samtliga respondenter. Flera påpekar dock att utvecklingsstegen har helt olika dignitet ur ett företagarperspektiv. Omställning och produktion av förnybar el har bäring på lantbrukets strategiska affärsutveckling, medan energieffektivisering handlar om att ändra tankesätt och göra mindre justeringar inom befintlig verksamhet.

Syfte (och effektmål)

Syftet med projektet är att (som också anges som effektmål):

- Möjliggöra affärsutveckling inom förnybar energi för företagare med bas i jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö.
- Bidra till att öka resurseffektiviseringen med 20%, i enlighet med riksdagens mål för Sverige.
- Bidra till Region Skånes mål om fossilfrihet till år 2020.
- Bidra till Länsstyrelsens mål om ökad produktion av förnybar energi till år 2020.

Kommentar till syfte och effektmål:

Syftet involverar aktörer som också är medlemmar i styrgruppen. Några har påpekat att det kunde ha varit intressant om Region Skåne tydligare lyft fram sin roll som möjlig beställare av förnybar energi i projektprocessen, liksom att tydliggöra den verktygslåda som Länsstyrelsen förfogar över genom sina stödmedel. På så sätt hade dessa aktörer knutits tajtare till projektets praktiska genomförande.

Mål (och deltagarnytta)

Målen som anges för projektet är att:

- Marknadsföra de rådgivningsinsatser/verktyg för energieffektivisering som finns.
- Minst 30 processer per år ska genomföras med landsbygdsföretagare med målet att fler ska energieffektivisera, ställa om till fossilfritt eller bli energileverantör.
- Minst 10 nya initiativ ska komma igång per år, exempelvis företagslösningar för byte till fossilfritt, nya affärskontakter mellan aktörer, nätverk eller samverkanskonstellationer, eller en utveckling av påbörjade verksamheter sker.

- Synliggöra framgångsrika satsningar och nya företag/verksamheter, genom att knyta till oss demonstrationsanläggningar, samt uppnå minst 10 inslag per år i lokal-, regional- och riksmmedia.

Kommentar till projektmål och deltagarnytta:

Kopplingen till målen har delvis varit svag i det att projektet har initierat utvecklingsprocesser för fossilfria energilösningar utan tillgång till vad som sedan händer i dessa processer. Därmed har det inte funnits insyn i om projektmålen verkligen har uppfyllts. Det visade sig också vara svårare att sätta igång processer för utveckling av förnybara energikällor inom lantbruket än vad man först hade trott. En bit in i projektperioden gav därför styrgruppen nya direktiv till projektledningen – uppmaningen blev *"blås där det glöder"* vilket har kommit att påverka arbetet mot projektmålen.

Genomförandet av projektet och aktiviteter

Följande upplägg och innehåll planerat i projektplanen:

- Projektet ska via projektledaren erbjuda stöd till företagaren att förbättra sin energisituation och/eller utveckla sitt energiföretagande med utgångspunkt i de tre utvecklingsstegen som projektet vilar på (energieffektivisering, omställning till förnybar energi och produktion och sälj av förnybar energi).
- Projektet och satsningen på förnybar energi ska marknadsföras med hjälp av en marknadsföringsplan som tas fram i början av projektet och med hjälp av kvalificerat stöd från LRFs kommunikator.
- Uppsökande verksamhet kombinerat av processtöd från projektledaren i form av coachande förhållningssätt, samtal, personliga och utvalda verktyg/redskap. Urvalet grundar sig på LRFs medlems- och marknadsregister där ca 700 personer har uppgett att energi är en utvecklingsbar gren i sitt företagande.
- Knyta till sig ett antal demonstrationsanläggningar för att inspirera och visa på goda exempel.
- Producera ett antal stödverktyg t ex faktasammanställning, sammanställa finansieringsalternativ, knyta kontanter med kommuner (näringslivsutvecklare/tekniska förvaltningar), ta fram en manual "Från idé till realitet" och förslag på avtalsmallar/kontraktalternativ samt kalkylexempel.
- Anordna möten/processer med växthusodlare/djurgårdar/ närvärmeproducenter m fl.

Kommentar till genomförande av projektet och aktiviteter:

Den ursprungliga projektplaneringen har i princip följts, tillsammans med det nya direktivet *"blås där det glöder"* för att sätta mer fokus på att *väcka nyfikenheten* inför förnybara energikällor. Det har visat sig svårt att få den respons som man hoppats på utifrån det register LRF har med lantbrukare som anmält intresse för energifrågor. Ett av undantagen är det informationsmöte som LRFs kommungrupp i Helsingborg och Öresundskraft bjöd in till angående solceller i början av 2014. Där blev intresset så stort så man fick stoppa vid 160 anmälningar. En anledning tros vara att inbjudan var specifik och att den rörde solceller.

Aktiviteter inom projektet hittills:

- Träffar kontinuerligt LRFs kommungrupper och dess kommungruppsordförande, bl a på ordförandekonferens och lokalavdelningarnas årsmöten.
- Ett 10-tal energiseminarium runt om i Skåne, vanligtvis i samband med LRFs lokalavdelningars årsmöte 2014.
- Studiebesök på Övedskloster 2013.
- Medverkat på Borgeby Fältdagar 2013.
- Medverkat på Kommungruppskonferens 2013.
- Medverkat på MILA-mässan 2013.

- Medverkat på Ordförandekonferens 2013.
- Hållit två seminarier om solceller och småskaligt vindkraftverk med Energikontoret 2013.
- Medverkat på Regionstämman 2012.
- Marknadsföringskampanj via folder bifogat med ATL 2012.
- Inom ramen för den uppsökande verksamheten ringdes bl a 80 landsbygdsföretagare upp i samband med HIRs energieffektiviseringsevent Kristianstad och Örkelljunga 2012.

En faktor som också har kommit att prägla projektet har varit svårigheten att hitta affären för den enskilde företagaren. Till stor del på grund av låga elpriser och svårigheten att knyta attraktiva avtal vid försäljning av el. Projektledningen har sett ett behov av att invänta förändringar i omvärlden, exempelvis då svensk kärnkraft påbörjar sin stängning och i samband med att en gemensam europeisk elmarknad växer fram. Fler utmaningar för satsningar på förnybar energi som projektet har identifierat är:

- Andelen förnybar energi uppgick 2012 till 51% i Sverige (Skåne 23%) dvs de nationella målen är uppnådda.
- En företagare som arbetar från sex till sex varje dag – hinner aldrig flytta blicken från det dagliga.
- Regelverken och tillståndsprocesserna.
- En livsmedelproducerande region i Skåne.
- Låga elpriser.
- Marknaden inte beredd att betala vad som krävs.
- Nettodebitering av el och möjligheten till kvittering av elskatt och moms saknas.
- Ofta lång pay off.
- Väntar på stöd och tydliga förutsättningar.
- Inget snack & lite verkstad.

5. Reslutat från utvärderingen

Utvärderingen har fokuserat på att förstå lantbrukares behovsbild och stämma av på vilket sätt som projektet kan ha bidragit till deras utvecklingsprocess. Låskom att ta del av reflektioner och tankar från projektledare och styrgrupp.

Utvärderingen bygger på intervjuer med ett 20-tal LRF representanter; lantbrukare och förtroendevalda, elbolag, lantbrukare som investerat i förnybar energi och medlemmar i projektets styrgrupp.

Tankar om förnybara energikällor

Om förnybar energi ska bli riktigt intressant för den enskilde lantbrukaren behövs kraftigare incitament på både ekonomisk och politisk nivå. Det krävs ett mer samlat grepp över energifrågor och en större vikt måste läggas vid att tydliggöra det som har potential att utvecklas. Godtyckliga beslut i politiken som man inte kan lita på oroar. Dessutom har Sverige redan stor elproduktion via vattenkraft och kärnkraft som håller priserna nere.

Övergripande finns en stor utmaning i att göra verkstad av möjligheter. Lantbrukare spelar en nyckelroll i processen men fler måste med på tåget för att det ska kunna gå snabbare.

Intresset är störst för att täcka det egna elbehovet på gården, i andra hand för att sälja elen vidare. Och det är framförallt solenergi som väcker störst intresse. Anledningen ses framförallt vara att kostnaden för att installera solceller har sjunkit kraftigt de senaste fem åren. Det finns också många fina tak att installera solcellsanläggningar på.

Flera nämner behovet av att upprätta en bredare samverkan – gärna med otraditionella aktörer. Olika energikällor (åkerenergi, vindkraft, biogas, biobränsle och solceller) attraherar olika intressentgrupper och en djupare analys av vilka dessa är kan öppna upp för nya möjligheter och ge fler perspektiv. Myndigheter och andra offentliga aktörer spelar en viktig roll som pådrivare – inte minst i rollen som beställare och för att utverka bra stödsystem.

Det är också angeläget att satsa på riktigt bra och vass kommunikation. Diskussionen fastnar allt för ofta i problemtänk istället för att fokusera på möjligheter. Utvecklingen borde tydligare rikta in sig på lantbrukare som verkligen *vill* förändra. Kommunikationen och argumenten borde också sättas i närmare relation lantbrukets affärsutveckling istället för till energibranschens terminologi och affärslogik som ofta är fallet idag.

Tankar om projektet ”Förnybar energi från de gröna näringarna i Skåne”

Insikten om att satsningar på förnybara energikällor är viktiga delar samtliga – utmaningen ligger i avsaknaden av ekonomiska incitament. Som flera respondenter uttrycker det: *”att tjäna en krona är viktigast”*. Det är lätt att snabbt komma in på problemet med att räkna hem investeringarna inom en rimlig tid istället för att se möjligheter. Samtidigt är det många som pratar om vikten av att sörja för en hållbar framtid. En del ser också behovet av att ha flera inkomstkällor.

Alla som har intervjuats ser gärna att LRF driver projekt som detta – och att LRF genom sina projekt också tar ett ansvar för att driva frågan på nationell nivå och gentemot politiken.

Projektet bör ha ett tydligt avstamp i bondnytta och lantbruksnyttan. De stora perspektiven spelar roll, men för att den enskilda lantbrukaren som ska satsa måste idéerna ner på en konkret nivå. Det handlar om att se kopplingar till övrig affärsverksamhet och lyfta fram emotionella aspekter så som nyfikenhet, passion, värdegrund, inre övertygelse och lust till nya utmaningar.

Flera lyfter även behovet av få stöd och råd på gårdsnivå. Det handlar om processtöd - att få hjälp via goda exempel, att navigera rätt med intressenter och ha tillgång till konkreta verktyg som hjälper lantbrukaren att komma fram till rätt beslut.

En del menar att organiseringen av projektet borde ses över för att maximera effekten och få en smidig projektprocess. Det är angeläget att tydligt definiera roller och mandat för lokalavdelningarna, kommungrupperna, enskilda lantbrukare, tjänstemän på LRF lokalt, regionalt och nationellt samt projektledningen.

Till sist – projektets tre utvecklingsområden genererar i följande kommentarer:

1. Energieffektivisering

- De flesta lantbrukare har energiplanen i huvudet.
- Enkla kalkyler är till hjälp.
- Fokus att prata med lantbrukare.

2. Omställning till förnybar energi

- Solenergi den enklaste vägen att gå – fångar störst intresse, rimligare investeringar.
- Gemensamma anläggningar som klarar investeringar.
- Händer en del inom området – mest solenergi.

3. Producera och sälja energi

- Viktigaste insatsområdet – mest att göra och har stor effekt på framtiden.

- Området stöter också på de största svårigheterna eftersom det innebär stora investeringar, osäker lönsamhet, tufft regelverk.
- Finns en stor utmaning på avtalssidan.
- Kooperation är inte bra som försäljningspart, AB bättre.
- Satsa på modellanläggningar för biogas och solceller.

Tankar inför framtida satsningar

Intervjupersonerna ombads till sist att formulera medskick inför framtiden. Dessa kan övergripande sammanfattas i att *processtöd är viktigt, nya smarta lösningar* är en nödvändighet för att möta utmaningarna och om vikten att sätta energifrågan i *större perspektiv* som kan driva på utvecklingen.

1. Processtöd är viktigt

Att eliminera osäkerheten är en viktig ingrediens. Att satsa på de som vill är en annan. Det innebär både att ge konkret stöd i form av kunskap och kontakter, men också om att ingjuta mod och att relatera satsningar till större sammanhang.

Exempel på medskick:

- Satsa på de som vill – ett mindre antal men som är "early adepts"
- Identifiera och stötta de som vill producera energi i första hand.
- Samla viktiga frågeställningar.
- Sammanföra personer som vill och kan göra skillnad.
- Satsa på pionjärer.
- Bidrag till investeringar - även för enklare investeringar.
- Klara kalkyler.
- Stöd i form av "lathund".
- Skillnad på olika lantbruk – djurbönder har råd att vara mer långsiktiga, åkerbönder mer kortsiktiga pga osäkra skördar.
- Fokusera på processkunskap och byråkratistöd
- Hjälp med avtal.
- En satsning på ny energikälla leder ofta till ökat intresset för fler förnyelser.
- Färdiga kalkyler behövs så att folk kan nappa.
- Bättre investeringsstöd.
- Börja på gräsrotsnivå – gå ut och snacka på gårdarna.

2. Nya smarta lösningar

Att skapa smart lösningar handlar om allt ifrån nya driftsformer som klarar av att hantera stora initiala kostnader till innovationer som kan boosta förnybar energi och oväntade samarbetsformer.

Exempel på medskick:

- Utforma 2-3 enkla koncept som bidrar till att utveckla förnybar energi.
- Skilj på målgrupper: Yngre lantbrukare intresserad av teknik, nyheter – ta det den vägen. Äldre lantbrukare – höja värdet på gården inför överlåtning.
- Småskaliga energiproduktioner.
- Satsa på kooperativa anläggningar – många medlemmar tycker det är bra men man behöver hjälp på vägen.
- Satsa på modellanläggningar för biogas och solceller.
- Satsa på demonstrationsanläggningar som levererar till mindre samhällen.
- Vi behöver fler innovatörer – föregångare – som andra kan haka på.
- Mer engagemang och tid måste läggas på frågan.
- Handlar också om infrastruktur för leverans av förnybar energi (distribution och logistik).

- Jmf med transportsidan – olika lösningar för lokala, regionala, mellanregionala och storskaliga nivåer.
- Lokalproducerad el.
- Certifiering – definiera el som råvara.
- Utveckla stödsystemet.

3. Större perspektiv

Bilden måste breddas och sammanhangen vidgas för att skapa nya band *och* samband mellan intressenter - både horisontellt och vertikalt och på lokala, regionala och nationella nivåer.

Exempel på medskick:

- Göra en relevant behovsanalys.
- Kartlägg förutsättningar – djurtätheten, råvaror etc.
- LRF kan gå in som starter/ägare till t ex modellanläggningar.
- Jmf med maltanläggning (Leaderprojekt som byggde försöksanläggning).
- Jmf med minibryggeri.
- Avtalsutmaningen är central.
- Behöver säkra priser – i samarbete med beställarledet.
- Bredda bilden av en natur i balans (jmf handla lokalproducerat).
- LRF behöver fler, större partner i arbetet med att driva och utveckla förnybar energi – t ex Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Energimyndigheten.
- Bygga bättre samverkan men 1) myndigheter 2) ideella 3) Vinnova.
- Kanalisera en gemensam vilja.
- Stärka kopplingen mellan gräsrot och strategi.
- Synliggör elproduktionen.

6. Slutsatser

Några slutsatser att dra inför fortsatta arbetet med projektet och inför framtida satsningar:

1. Undvik metanivån; förnybar energi

Begreppet förnybar energi adresserar mer det samhälleliga och politiska perspektivet än det praktiska perspektivet som affärsnyttan opererar på. Det kan det vara klokt att bryta ner satsningar till mindre beståndsdelar som utformas utifrån energikällan (solenergi, biogas, vindkraft etc) och deras specifika förutsättningar.

2. Olika förutsättningar för förnybar energi i olika delar av Skåne

Intresset påverkas av förutsättningarna. En parameter är vilket slags lantbruk som bildar utgångspunkt för en energisatsning. En annan är att Skånes olika delregioner har vissa energikällor som är mer dominerande än andra pga tradition, geografi etc.

3. Olika målgrupper behöver olika incitament

Lantbruket liksom alla små- och medelstora företag står inför ett omfattande generationsskifte. Frågan är vad energiomställningen hamnar i den komplicerade process som det ofta är att överlåta sin rörelse. Rätt använt kan det troligtvis stärka ett ägarskifte. Satsningar vinner på att skraddarsys utifrån olika målgrupper – buskapen, verktygslådan och andra incitament ser olika ut beroende på motiv och resurser.

4. Fokusera beställarledet mer

Affären är beroende av att det finns en köpare som är villig att knyta rimliga avtal. En nyckelintressent är därför köpare av energi. Kommuner med kommunalägda elbolag har ofta ett

större intresse av att stötta den lokala näringen och är därmed mer villig att knyta fördelaktiga avtal med lantbrukare.

5. Stimulera efterfrågan

Inom livsmedelsbranschen har det under flera år pågått en kampanj för att stimulera användningen av lokalproducerad mat. Man har också visat på vikten av att offentlig upphandling köper in lokalproducerad mat till skola, vård och omsorg genom att göra innovativa upphandlingar. Något som förnybar energi kan lärdom av och låta sig inspireras av.

6. Starkare band till bondnyttan/landsbygdsnytta

Trots det starka beroendeförhållandet mellan lantbruket och elbranschen ha de olika branschlogiker. Därför bör incitament, verktygslåda och kommunikation utformas tajt till lantbrukarens perspektiv eftersom det är där som förändringen startar.

7. Behov av praktisk verktygslåda/processstöd

Större och mer variationsrik verktygslåda kan också erbjuda bättre stöd till processen. Verktygen bör utformas utifrån förutsättningar för varje energislag och anpassas till olika målgrupper och kanske också till geografiskt område.

8. Nya intressenter/samverkanspartner som kan hjälpa till att skapa innovativa lösningar

Innovation får näring av att olika intressenter samspelar. Det kan finnas spännande möjligheter inbäddat i att satsa på oheliga allianser och forma intressentgrupper som ett strategiskt verktyg för att fart på utvecklingen av förnybar energi.

9. Ny teknik kan bidra till att boosta intresset för förnybar energi

Ny teknik är en hävstång – nya tekniska lösningar kan öka nyfikenheten på nya energikällor och underlätta för utvecklingen och implementeringen av nya energilösningar.

7. Förslag inför framtida utvecklingsstrategi

Generellt visar uppföljningen att det kan finnas behov av att:

- Avgränsa mer (avseende målgrupper, energislag, geografiskt område mm).
- Satsa på innovation (i produkt- och tjänsteidéer, metoder, processer, samarbeten mm).
- Formulera en övergripande och långsiktig strategi för Skånes energiomställning - den kräver uthållighet och ett långsiktigt tänkande.

Möjligheterna ligger i att knyta samman utvecklingen från flera håll. Kan energifrågan på ett tydligare sätt kopplas till all annan utveckling i ett geografiskt/avgränsat område blir vinsterna mer uppenbara. Det är ett arbete som kräver uthålliga aktörer, en hel del handpåläggning och en kombination av både kort- och långsiktigt tänk.

Kanske behövs också en större karta ritas, som övergripande visar sambanden och då inte bara för lantbruket utan för hela lokalsamhället. Som visar på beroendeförhållanden och som pekar på synergier mellan t ex produktion, energiförbrukning, energikällor, energieffektivisering, energiomställning, transporter, avfall, kretslopp och tillväxt.

Till stora delar handlar utvecklingen om kommunikation och attityder – kunskapen liksom tekniken finns - men det kostar och det finns traditioner som hindrar och mod som sviktar.

Omvärldsfaktorer att tänka på

Några faktorer som påverkar och kommer att påverka utvecklingen inom en snar framtid är:

- Priset på el och drivmedel kommer att stiga som en konsekvens av harmonisering med övriga Europa – idag har Sverige förhållandevis billig el.
- Finns krafter inom EU som vill stoppa målet för förnybara energikällor – för att istället enbart orientera sig mot utsläppsmål.
- Finns ett starkt fokus på bioekonomi inom EUs nya stödsystem vilket kan gynna utvecklingen.
- Allt fler intresserade av närproducerad energi – jmf närproducerad mat.
- Hot ligger i att priset på fossila bränslen eventuellt sänks till följd av satsningar på skiffergas.
- Priset för solceller har halverats de senaste fem åren och kommer troligtvis fortsätta att sjunka.
- Tillstånd och regelverk gynnar inte omställning till och produktion av el – de behöver utvecklas på nationell nivå.
- Ett stort generationsskifte inom lantbruket håller på att hända – det öppnar upp både för nya möjligheter för nya energilösningar samtidigt som är ett hot om det inte finns övertagare.

Möjliga intressenter

Det finns behov av att bredda intressentbild. Bredvid LRF som huvudman tillsammans med styrgruppens representanter från Region Skåne, Länsstyrelsen och Energikontoret, kan en framtida intressentbild bestå av:

- LRFs kommungrupper och lokalavdelningar
- Lantbrukare inom odling, djur och skog
- Företag inom gröna näringen
- Elhandelsbolag
- Leverantörer inom området i vid bemärkelse
- Aktörer inom miljö, ex Naturvårdsverket, Miljörörelsen
- Turismnäringen
- Miljömedvetna – ungdomar, familjer m fl
- Kommuner i Skåne
- Lokala utvecklingsbolag
- Invånare
- Övriga företag
- Nätverk
- Kulturskapare – konstnärer, musiker m fl
- Bioraffinaderier (ovanliga än så länge)
- Stiftelser, församlingar

Utvecklingsbara insatsområden

Idéer och behov som kan vara intressanta att ta vidare i framtida insatsområden är:

- **Stötta pionjärer och oheliga allianser**

En framgångsfaktor är att satsa på de som vill och kan – på de som är nyfikna på utveckling. En viktig roll som en strategi kan ta är att sammanföra personer som vill förändra och leda en utveckling, gärna i nya konstellationer och ge dem nya former av stöd och resurser.

- **Kartlägg potentialen för förnybar energi i Skåne**

Området komplext och rymmer många parametrar att ta hänsyn till. Affären och utvecklingskraften ligger bland annat i att förstå denna sammansatta bild av beroendeförhållanden. Det handlar också om att ta ett holistiskt grepp över den hållbara utvecklingen och identifiera vilka mervärden som kan skapas i samspelet.

- **Underlätta etableringen av nya driftsformer**

Ekonomi är en nyckelfråga som nya driftlösningar kan besvara genom att bära investeringar och dela risktagande. Gemensamma driftsformer finns redan, nya kan behöva utvecklas. Idag finns många nya finansieringslösningar i form av t ex "crowdfunding", lokala utvecklingsbolag och mikrofonder som kan fungera som inspiration.

- **Fokusera innovationer**

Innovationer uppstår genom att människor, branscher, idéer, erfarenheter och kunskaper korskopplas så att nya tankar och idéer kan uppstå. Och det kan gälla allt; idéer, produkter, tjänster, arbetssätt, samarbeten, processer mm. Processtöd och kreativa verktyg är värdefulla ingredienser för lyckade innovationsprocesser.

- **Smarta gårdar**

Konceptet "smarta gårdar" handlar om att se gården som en sammansatt enhet – det handlar t ex om att resursoptimera, införa ett tydligt kretsloppstänk och energieffektivisera när det gäller både anläggning och transporter. Smarta gårdar skapar speciallösningar som får alla delar på en gård att samverka maximalt.

- **Hantera energikällor separat**

Uppföljningen har också visat på behovet av att fokusera respektive energislag utifrån deras specifika förutsättningar. Respektive energislag har utvecklingspotentialer utifrån lite olika scenarios:

1. Solenergi

Målgrupp:

- Lantbrukare som vill minska sitt behov av köpt el (trygg ekonomi på sikt, värderar känsla av oberoende/självförsörjande)
- Teknikintresserade lantbrukare

Starkt geografiskt område:

- Hela Skåne, särskilt där det finns kommunalägda energibolag med bra köpevillkor för solenergi

Tankar om säljare och köpare:

- Kund: elhandelsbolag, särskilt kommunala som betalar extra
- Installatörer av solenergi: bransch under utveckling, lider av kortsiktiga politiska beslut. Lantbrukare tänker långsiktigt, stabil målgrupp och stora anläggningar

Verktyslåda:

- Solar Region Skåne – kompetenscenter
- Projekt
- Konsulter

Stödsystem:

- Skattelättnadssystemet kan missgynna lantbrukare, som blir för stora producenter
- Antagligen landsbygdspengar

2. Vindkraft

Målgrupp:

- Större lantbrukare eller kooperativ, kräver mer investering och svårare tillståndsprogram

Starkt geografiskt område:

- Utpekade områden för vindkraft, kommunernas översiktplaner styr

Tankar om köpare och säljare:

- Köpare: elhandelsbolagen, lämna anbud på upphandlingar?
- Sälja andelar till privatpersoner, t ex grannar till vinkraftsverken för acceptans

Verktygslåda som stödjer:

- Skånes vinkraftsakademi och deras översikt över vindkraft i kommuner. Energimyndigheten; broschyrer, fakta etc.
- Vindlov

Stödsystem:

- Elcertifikat

3. Åkerenergi

Målgrupp:

- Spannmålsodlare (salix, betor, majs, hybridasp, poppel m fl)

Starkt geografiskt område:

- Där det går att odla spannmål

Tankar om säljare och köpare:

- Värmeverken
- Växthusodlare

Verktygslåda som stödjer:

- Färdplan biogas
- Klimatsamverkan Skåne
- Energikontoret – energirådgivare
- LRFs medlems- och marknadsföringsregister
- Salixenergi i Europa
- Hushållningssättskapet
- Värmeverksföreningen – svensk fjärrvärme
- Inköpsorganisation för värme verken

Stödsystem:

- Harmoniera stödsystem & lagstiftning
- (Biogas – investeringsstöd.)

4. Biogas

Målgrupp:

- Animalieproducenter
- Betodlare
- Växtodlare – för biogödsel

Starkt geografiskt område:

- Gasnätet i Skåne (finns redan för naturgas kan ersättas med biogas)
- Kristianstad (biogas)

Tankar om säljare och köpare:

- Eon
- Kraftringen
- NSR
- Ystad-Österlen
- Fordonsgasaktörer
- Avfall Sverige

Verktygslåda:

- Färdplanen
- Biogas Syd
- Rådgivning – Hushållningssällskapet
- Privata konsulter
- Samla in rötningsbart avfall

Stödsystem:

- Kompetensutveckling genom Biogas Syd
- Utvecklingsmodell genom Färdplanen
- Investeringsstöd

5. Skogsenergi

Rymmer flera olika slags produkter:

- Bränsleleverantör av flis etc.
- Råvaruleverantör till pelletstillverkning etanol, biodiesel, biometan
- Närvärmeentreprenör: bränsle och energiproduktion

Målgrupp:

- Skogsägare
- Skogsindustri

Starkt geografiskt område:

- Nordöstra Skåne
- Mellanskåne

Tankar om köpare och säljare:

- Kraftfjärvärmeaktörer som köper flis etc (ökad efterfrågan med Örtofta)
- Pelletstillverkare som köper och raffinerar (bearbeta skånska producenter)
- Kommuner och större fastighetsägare (närvärmekunder)
- Olika industrier (ved, braskaminförsäljare, flis, spån, pellets mm)
- Industrin – restvärme

Verktygslåda som stödjer:

- Beräkningsprogram för närvärme
- Södra Skogsägarna

8. Nästa steg

Ett första steg föreslås vara att bjuda in till en större träff under hösten 2014. Syftet är att sprida kunskap om det som projektet "Förnybar energi från de gröna näringarna" har genererat hittills, men också för att påbörja en bredare intressentdialog inför nästa fas. Fokus för träffen - eller träffarna - bör ligga på att formulera innovativa lösningar på de utmaningar som projektet har identifierat och inkludera allt ifrån sättet att samarbeta, processer och metoder, formuleringen av insatsområden och åtgärder, hur ni väljer att se på målsättningar och val av insatsområden. Den viktigaste framgångsfaktorn är att bilda oväntade konstellationer som kan bidra till en kreativ höjd i tänket inför framtiden.

Andra förslag som vinner på att lyftas fram under hösten är att kartlägga sambanden som finns kring förnybara energikällor eftersom intressenter är betjänta av att dela samma världsbild för att kunna utveckla gemensamma potentialer. Samt påbörja utvecklingen av "smarta gårdar" för att utforska hur energifrågan, lönsamhet och hållbarhet på bästa sätt kan samverka på en micronivå.

Malmö 2014-06-30

Ulrika Forsgren Högman

Artcom AB